

TĒ 26 CHIUⁿ

HÉ-SIONG

Gôan-in : Ū-ê sī hō tâm jiát só siong, chhin-chhiūⁿ thng ê lūi, á-sī chú-cheng-khì, kún-chú; ū-ê hō ta ê jiát só siong.

Hé-siong ū hun chòe lák tō, sī khòaⁿ siū-siong ê só-chāi, chhim á chhián; chóng-sī kan-ta liáh chit ê chhim-chhián lâi hun-piat, sī bô kàu-giáh. Hit ê siong-chhùi nā sòe, óeh-óeh koh chhim, kiám-chhái bōe tì-kàu siong-tiòh sīⁿ-miã, m̄-kú nā tiòh-siong ê só-chāi put-chí khoa, sui-bóng sī chhián òe hō lāng ê náu hut-jiân-kan **soe-lám**, lâi sit-lòh sīⁿ-miã. Chí-ū sio-tiòh iàu-kín ê huìh-kúg, á-sī sîn-keng, khiok m̄-sī án-ni kóng.

Hé-siong ê hun-piat sī chiàu kì tī ē-tóe :

Tē it tō : Phê-hu tóg áng bô phòà phê.

Tē jī tō : Phê ū phòng phā.

Tē saⁿ tō : Piáu-phê ū pāi-hōai, só-í chin-phê hiân-hiân, tē it thiàⁿ ê hé-siong.

Tē sì tō : Chin-phê ū pāi-hōai.

Tē gō tō : Kun-bah ū pāi-hōai.

Tē lák tō : Tùi phê-hu kàu kut ê só-chāi, lóng ū siong-tiòh pāi-hōai khì.

Tē it tō kàu tē saⁿ tō òe táⁿ-tiáp kàu chòan hó. Nā siong-tiòh chin-phê á-sī kun-bah, siong-chhùi hó liáu-āu bōe chū-jiân, òe sīⁿ **khì**, iā kun-bah òe kiu-khì. Nā-sī kha á-sī chhiú, khah-siông sī bōe chhun tít.

Lāng tú-tiòh hé-siong tiòh keng-kè chit, nng, á-sī saⁿ chām.

Tē it chām, chiū-sī chin-tōng (震盪, *shock*). Chit ê chiū-sī lāng ê sîn-keng hē-thóng tùi siū-siong ê gôan-in khah soe-lám, khah bô lát, ū-sī nā siong-tiông, tì-kàu sit-lòh sīⁿ-miã.

(a) Nā siong-chhùi sī khoa, (b) gín-á, (c) siong-tiòh pak-tó-phê, á-sī heng-khám ê só-chāi, náu òe khah khòai siū chin-tōng ê lī-hāi, iā ū-sī chiū òe tì-kàu siong-tiòh sīⁿ-miã. Nā-sī sin-thé ê saⁿ hūn chit, hiah khoa tiòh hé-siong, chiū khah-siông bōe óah.

Tē jī chām, chiū-sī hé-siong ê iām-chèng. Chit-ê sī chit nng lé-pài ê tióng-kan. Tī chit ê sí-kan tú-tiòh sí-bah lak-khí-lâi, iā ū-sī ūi-tng khí iām; chit-ê sī tùi tók-khì jip tī huìh-nih.

Tē saⁿ chām, sī tùi sí-bah lak-khí-lâi, kàu táⁿ-tiáp hó.

Chèng-chōng, chiàu téng-bīn só kóng, koh chin thiàⁿ, bô siong-tiòh ê só-chāi léng, méh-phok kín, koh bô lát. Nā-sī thâu chit nng jít bô sí, āu-lâi méh-phok khah ióng, thé-un khah kôaiⁿ; nā-sī gín-á, ū-sī òe áu-thòe koh ū keng-lóan. Ū-sī **lām-sám** kóng òe (chiam-bōng).

Hì-chōng, á-sī khì-kúg ū-sī òe hoat-iām, koh ū cháp-jī-chí-tng ū-sī hoat-iām, á-sī sīⁿ **ùi-iông**. Tiòh khòaⁿ i ê pùn sī cháiⁿ-iūⁿ, kiaⁿ-liáu tãi-piân-lâi ū huìh. Nā án-ni, hit ê sek chiū pìⁿ σ.

Tī-liáu : Thâu chit hāng, tiòh i-tī hit ê náu lát hut-jiân soe-lám; tē jī, chiū tiòh pó-hō siong-tiòh ê só-chāi, m̄-bián hō khong-khì chhióng-jip. Siong-chhùi nā hiân-khui, siū-tiòh khong-khì, chiū put-chí thiàⁿ. Tiòh tó tī bīn-chhng.

Pīⁿ-lāng nā kôaⁿ-tiòh, tiòh chhòng hō sio. Tiòh chiong hang sio ê thán-á pau hō sio, á-sī ēng sio-chúi-kòan hē sin-piⁿ. Chit ê sio-chúi-kòan tiòh sòe-jī, ēng pò á-sī pò chòe ê tē-á lâi pau bát, hō i bōe thng-tiòh pīⁿ-lāng. Iā tiòh pī-pān mih hō chiáh, chhin-chhiūⁿ sio ê gū-leng kap phū-tô-chiú 15.0c.c. Nā chin thiàⁿ, i-seng beh chhòng a-phiàn hō chiáh, á-sī ēng *morphia* chū-siā-hoat.

Saⁿ-á-khòe thng-khí-lâi ê sí tiòh put-chí sió-sim, m̄-thang hō tōa tín-tāng. Nā khah lī-piân tiòh ēng ka-to lâi ka i ê saⁿ-á-khòe, iā tiòh ūn-ūn-á thng-khí-lâi. Nā-sī sòe-hàn gín-á, ū-sī hē tī êk-tháng-lâi ê sio-chúi, tī hia thng saⁿ sī khah bōe thiàⁿ. Chit ê chúi ê un-tō m̄-thang kè 95 tō F.

(35.5°C.). Tī chit hō chúi-nih kok 1,000.0cc., tiòh chham *acidum boricum* 3 grms.

Tiòh tãi-seng pī-pān só beh ēng ê iòh, mí-hoe kap pheng-tōa. Chit-ê sī chòe iàu-kín, in-ūi nā bô tãi-seng pī-pān, òe ke-thiⁿ i ê kan-khó.

Khah-siông só ēng ê iòh-ko sī:

Garron oil :

{ *Liquor calcis* (chiòh-he-chúi) }
{ *Oleum lini* (*linseed oil*) } ták hāng siāng hun-liōng

Linimentum calcis :

{ *Liquor calcis* (chiòh-he-chúi) }

Oleum olivae (olive oil)

Iā ū kúi-nā hāng ê iòh, chhin-chhiūⁿ *acidum picricum*, *sodii bicarbonas*, *ichthyol*, lóng hó ēng.

Nā-sī tē jī tō ê hé-siong, tiòh ēng kè-sáh chheng-khì ê ka-to, ka khui hit ê phā ê piⁿ-á, chiah ēng mī-hoe lâi suh hit ê lâu-chhut-lâi ê chúí. Koh chiong chit tè chúí-nî-pò, á-sī sím-mih nng-nng ê pò, ùn *carron oil* á-sī *linimentum calcis*, ùn hō chiâu tâm, chiah koh sió-khóa chūn, lâi tah-teh. Chit-ê ê téng-bīn tiòh ēng mī-hoe am-teh, nā ū iū-chóa lâi pau sī khah hó; jiân-āu chiah ēng pheng-tòa kā i pák tiâu-teh.

Nā-sī siong kàu khah chhim ê bah, ū pháíⁿ-khì ê bah lak-khí-lâi, tiòh ēng chìm iòh-chúí khah kú ê hoat-tō, khah ū lī-ek. Hit-tiáp só ēng ê iòh chiū-sī *lotio acidi boricí*, á-sī *lysol* ê iòh-chúí. Chìm liáu iū-gôan tiòh chiâu téng-bīn ê hoat-tō lâi pau-teh.

Siong-chhùi khah hó ê sī-chūn, thang ēng *unguentum acidi boricí* á-sī *ung. zinci oxidi* lâi kô. Hit-tiáp tiòh chiong iòh-ko boah tī chúí-nî-pò ê téng-bīn, lâi kā i kô. Siu chhùi ê sī, nā iáu ū thó bah-gê, tiòh ēng *argenti nitrás* á-sī *cupri sulphas* kā tiám; chit hō lóng tiòh i-seng chú-ì.

Nā-sī kha chhiú ū hé-siong, tiòh ēng hù-bòk lâi pák hō hó-sè, bián-tit piⁿ-chiaⁿ piàn-hêng (變形, *deformity*).

Nā siong-chhùi tōa-ê, ū-sí tiòh ēng phê lâi chiap-pó ê chhiú-sút.

Hé-siong-tiòh ê sī, nā bô pát-mih tī-teh, ēng mī-hún lâi kô iā òe ēng-tit, m̄-kú ēng hún kiaⁿ-liáu ta-khì liáu-āu liám tī hit phê-nih, sóe liáu oh-tit lak-khí-lâi, só-í ēng iū-ko khah hó.

Nā-sī siū-tiòh chúí-cheng-khì lâi siong-tiòh khì-kng, chit-ê sī gûi-hiám ê cheng. Gōa-bīn tiòh ēng peng lâi hē âm-kún ê só-chāi; ū-sí i-seng tiòh chòe khì-kng-chhiat-khui-sút.

Nā-sī ūi-tiòh sng ê lūi, lâi tiòh-siong-ê, tiòh ēng kiⁿ sèng ê iòh lâi i-tī i, chhin-chhiūⁿ *sodii bicarbonas*, *liquor calcis* hit hō iòh. Ēng koe-nng-péh iā sī hó. Āu-lâi tiòh chiâu hé-siong ê hoat-tō lâi i-tī. Nā-sī ūi-tiòh kiⁿ ê lūi lâi tiòh-siong-ê, tiòh liám-piⁿ ēng sng sèng ê iòh, chhin-chhiūⁿ *acidum aceticum dilutum* lâi kô.

Ōaⁿ pau-siong-liáu ê sī, chiū-sī chin thiàⁿ, só-í tiòh sió-sim sòe-jī; tiòh nng-ê khàn-hō tau pang-chān. Tiòh ūn-ūn-á ōaⁿ. Nā-sī siong-chhùi khoa, m̄-bián chòe chit-ē ōaⁿ, phì-lūn lâi kóng, nā nng ki kha siong-tiòh, chá-khí lâi ōaⁿ chit ki, ē-pò ōaⁿ pát ki. Nā òe ēng-tit tiòh ōaⁿ pau-siong-liáu chit jit nng pái, m̄-kú nā tōa thiàⁿ, chit pái chiū kàu-giáh. Ōaⁿ liáu, tiòh chhòng kiông-sim-che hō chhiáh (chiâu i-seng ê bēng-lēng), gû-leng á-sī ko-phi-tê. Siong-chhùi nā bô tōa kiaⁿ-lâng, chiâu i-seng ê bēng-lēng, pau-siong-liáu, nng saⁿ jit ōaⁿ chit pái chiū kàu-giáh.